

Rozdział V. Uregulowanie obowiązków z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy w umowie zlecenia

Obowiązek zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy obejmuje, oprócz pracowników, wszystkie osoby fizyczne wykonujące pracę na innej podstawie niż stosunek pracy, np. zleceniobiorcy, przyjmujący umowę o dzieło, osoby prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek (samozatrudnieni). Aby jednak można było mówić o obowiązku pracodawcy, w tym zakresie musi wystąpić jedna z poniższych sytuacji:

- 1) zleceniobiorca ma wykonywać pracę **na terenie zakładu pracy**,
- 2) praca nie będzie wykonywana na terenie zakładu pracy, ale zleceniodawca **wyznacza miejsce jej wykonywania**.

Artykuł 304 KP, z którego wynikają powyższe postanowienia, odsyła do art. 207 § 2 KP. Przepis ten określa w sposób ogólny podstawowe obowiązki pracodawcy w zakresie bhp, m.in. poprzez zobowiązanie go do takiego organizowania pracy, by zapewnione były bezpieczne i higieniczne warunki pracy, a także do zapewnienia w zakładzie pracy przestrzegania przepisów oraz zasad bhp.

Przykład

Przykładowy zapis:

Zleceniobiorca zobowiązuje się przy wykonywaniu niniejszej umowy przestrzegać przepisów porządkowych, bhp oraz ochrony przeciwpożarowej obowiązujących u Zleceniodawcy.

Można rozszerzyć ten zapis, szczegółowo przedstawiając te zasady, instrukcje itp. w załączniku do umowy.

Przykład

Przykładowy zapis:

Zasady porządkowe i bezpieczeństwa obowiązujące w obiektach Zleceniobiorcy reguluje załącznik Nr 1 do niniejszej umowy.

Przykład

Przykładowy zapis:

Przed przystąpieniem do wykonywania umowy Zleceniobiorca przedstawi potwierdzenie odbycia przeszkolenia i badań lekarskich w zakresie niezbędnym do bezpiecznego wykonywania usług objętych umową. Zleceniobiorca zobowiązuje się przy wykonywaniu niniejszej umowy przestrzegać przepisów porządkowych, bhp oraz ochrony przeciwpożarowej.

Warto podkreślić, że „pilnowanie” bhp przez zleceniodawcę nie ma nic wspólnego z podporządkowaniem służbowym.

Przykład

Przykładowy zapis:

1. W związku z wykonywaniem niniejszej umowy Zleceniobiorca nie podlega podporządkowaniu służbowemu Zleceniodawcy i nie jest zobowiązany do wykonywania jego poleceń, z wyjątkiem poleceń związanych z bhp oraz przepisami przeciwpożarowymi.
 2. Zleceniobiorca podlega nadzorowi kierownictwa zakładu, w którym wykonywane będą usługi objęte niniejszą umową, oraz osobom działającym w jego imieniu zgodnie z wymogami bhp i wszelkich aktów prawnych z nimi związanych. Nadzór ma na celu jedynie zapewnienie zgodności wykonywania prac ze wskazanymi zasadami oraz przepisami.
-

Wraz ze wzrostem zagrożeń związanych z wykonywanymi pracami wzrasta także konieczność szerszego podejścia do kwestii bhp.

Pismo Departamentu Prawnego GIP, GNP/426/4560-364/07/PE

Przepis art. 304 KP nie rozstrzyga, w jaki sposób obowiązek zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy z art. 207 § 2 KP zostanie zrealizowany. Jeżeli rodzaj wykonywanej pracy, stopień zagrożeń związanych z warunkami pracy lub przebiegiem procesów jest tak znaczny, że wskazane jest, aby nawet do doraźnego wykonywania tych prac lub przebywania w tych warunkach były dopuszczane wyłącznie osoby fizyczne mające odpowiedni stan zdrowia i przeszkolone w za-

kresie bezpieczeństwa i higieny pracy, to pracodawca lub inny podmiot organizujący pracę może wymagać od osoby, z którą zawiera umowę cywilnoprawną (będącą podstawą wykonywania pracy przez samozatrudniającego), poddania się badaniu lekarskiemu lub szkoleniu w zakresie bhp. Wówczas osoba ta ma na podstawie art. 211 KP obowiązek odbyć szkolenie i poddać się badaniom lekarskim.

Mając na uwadze obecne brzmienie art. 304 KP, osoby prowadzące w zakładzie pracy lub w miejscu wyznaczonym przez pracodawcę na własny rachunek działalność gospodarczą mają obowiązek przestrzegania przepisów i zasad bhp na równi z pracownikami – w zakresie ustalonym przez pracodawcę (lub przedsiębiorcę niebędącego pracodawcą). **Nie ma natomiast podstaw do traktowania tych osób tak jak pracowników, w tym nie ma obowiązku kierowania ich na wstępne badania lekarskie i organizowania wstępnych szkoleń bhp.**

Inspekcja pracy uzależnia zatem istnienie obowiązku w tym zakresie od tego, jak bardzo niebezpieczne (czyli potencjalnie wypadkowe) są prace, które ma wykonywać zleceniobiorca. Podobne stanowisko zajmuje się w literaturze prawa pracy i orzecznictwie. **Jeżeli zatem stopień zagrożeń i rodzaj wykonywanej pracy wskazywałby na konieczność wykonywania jej jedynie przez osoby o określonym poziomie zdrowia i wiedzy z zakresu bhp, zleceniodawca może od zleceniobiorcy wymagać przejścia szkolenia bhp oraz poddania się badaniom lekarskim.** Wynika to chociażby z wyroku SN z 25.9.1974 r. (II CR 493/74, Legalis) i opinii A. Kolosa, wskazującej, że pracodawca, powierzając wykonywanie niektórych prac osobom fizycznym w ramach umowy cywilnoprawnej i wyznaczając miejsce wykonywania tej pracy, powinien zapewnić im bezpieczne i higieniczne warunki pracy. Nie ma natomiast podstaw do traktowania osób, z którymi zawiera umowę cywilnoprawną, tak jak pracowników, w tym nie ma obowiązku kierowania ich na wstępne badania lekarskie i organizowania szkoleń bhp. Jeżeli jednak rodzaj wykonywanej pracy, stopień zagrożeń związanych z warunkami pracy lub przebiegiem procesów jest tak znaczny, że wskazane jest, aby nawet do doraźnego wykonywania tych prac lub przebywania w tych warunkach były dopuszczane wyłącznie osoby fizyczne mające odpowiedni stan zdrowia i przeszkolone w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, zleceniodawca może wymagać od osoby, z którą zawiera umowę cywilnoprawną, poddania się badaniu lekarskiemu lub szkoleniu w zakresie bhp¹.

¹ A. Kolosa, Zdaniem Państwowej Inspekcji Pracy, Praca i Zabezpieczenia Społeczne 1999, Nr 3, s. 45.

Szkolenie bhp i badania lekarskie nie są zatem konieczne w przypadku osób samozatrudnionych, wykonujących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych, jednak może być wymagane (i wręcz powinno), jeśli mają one wykonywać prace stwarzające zagrożenia.

W tym zakresie możemy na pewno opierać się na pojęciu prac szczególnie niebezpiecznych, których definicję zawiera § 80 OgPrzBHPR. Przez prace szczególnie niebezpieczne rozumie się prace wymienione w przepisach OgPrzBHPR oraz prace określone jako szczególnie niebezpieczne w innych przepisach dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy lub w instrukcjach eksploatacji urządzeń i instalacji, a także inne prace o zwiększonym zagrożeniu lub wykonywane w utrudnionych warunkach, uznane przez pracodawcę za szczególnie niebezpieczne. Pracodawca ma obowiązek ustalenia i aktualizowania wykazu prac szczególnie niebezpiecznych występujących w zakładzie pracy.

Pracodawca określa szczegółowe wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy przy wykonywaniu prac szczególnie niebezpiecznych, w szczególności zapewnia:

- 1) bezpośredni nadzór nad tymi pracami wyznaczonych w tym celu osób,
- 2) odpowiednie środki zabezpieczające,
- 3) instruktaż pracowników obejmujący w szczególności:
 - a) imienny podział pracy,
 - b) kolejność wykonywania zadań,
 - c) wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy przy poszczególnych czynnościach.

Pracodawca zapewnia, aby dostęp do miejsc wykonywania prac szczególnie niebezpiecznych miały jedynie osoby upoważnione i odpowiednio poinstruowane.

Jako prace szczególnie niebezpieczne OgPrzBHPR wymienia:

- 1) roboty budowlane, rozbiórkowe, remontowe i montażowe prowadzone bez wstrzymania ruchu zakładu pracy lub jego części,
- 2) prace w zbiornikach, kanałach, wnętrzach urządzeń technicznych i w innych niebezpiecznych przestrzeniach zamkniętych,
- 3) prace przy użyciu materiałów niebezpiecznych,
- 4) prace na wysokości.

Przykład

Przykładowy zapis:

§ ...

1. Zleceniodawca, w wykonaniu wymogów nałożonych na niego w art. 207 § 2 w związku z art. 304 KP zapewni Zleceniobiorcy przed rozpoczęciem wykonywania zlecenia:

- 1) niezbędne badania lekarskie mające wykazać, czy stan zdrowia Zleceniobiorcy pozwala na wykonywanie dzieła,
- 2) szkolenie bhp w zakresie niezbędnym dla bezpiecznego wykonywania dzieła,
- 3) niezbędne odzież i obuwie robocze do wykonywania dzieła,
- 4) niezbędne środki ochrony indywidualnej do ochrony dzieła.

2. Zleceniobiorca zobowiązany jest poddać się badaniom lekarskim oraz wziąć udział w szkoleniu wskazanym w ust. 1 pkt 2.

3. Koszty związane z realizacją zobowiązań wskazanych w ust. 1 ponosi Zleceniodawca.

Znaczącym problemem jest sprawa kosztów wynikających z realizacji obowiązków z zakresu bhp. W przypadku pracowników koszty obciążają pracodawcę. W odniesieniu do umów cywilnoprawnych – także tych zawieranych z osobą prowadzącą działalność gospodarczą – można tę kwestię inaczej uregulować w treści umowy. Za dopuszczalne można uznać nałożenie na zleceniobiorcę obowiązku pokrycia kosztów szkolenia i badań.

Umowa zlecenia czy umowa o dzieło to umowy prawa cywilnego. Strony mają więc dużo większą swobodę w kształtowaniu ich treści niż w przypadku stosunku pracy ograniczonego wieloma obowiązkowymi regulacjami. Strony mogą zatem ustalić, że omawiane obowiązki z zakresu bhp będą zrealizowane przez zleceniobiorcę, a więc to zleceniobiorca będzie musiał na własny koszt wykonać odpowiednie badania i odbyć szkolenie bhp, a przed przystąpieniem do realizacji swoich zobowiązań z umowy – przedstawić zleceniodawcy odpowiednie dokumenty. Rozwiązanie takie można zalecać zwłaszcza w przypadku umów z tzw. samozatrudnionymi, czyli osobami prowadzącymi jednoosobową działalność gospodarczą.

Przykład

Przykładowy zapis:

Przed przystąpieniem do wykonywania prac objętych niniejszą umową Zleceniobiorca zobowiązany jest przedstawić Zleceniodawcy ważne zaświadczenie lekarskie uznające go za zdolnego do wykonywania tych prac.

Przykład

Przykładowy zapis:

1. Zleceniobiorca zobowiązany jest wykonywać usługi objęte niniejszą umową przy użyciu niezbędnych środków ochrony indywidualnej, na które składają się:

- 1)
- 2)
- 3)

2. Wskazane w ust. 1 środki ochrony, spełniające niezbędne normy i posiadające konieczne i aktualne atesty Zleceniobiorca nabędzie na swój koszt.

3. Zleceniodawca jest uprawniony do niedopuszczenia Zleceniobiorcy do wykonywania prac objętych niniejszą umową, jeżeli Zleceniobiorca nie będzie posiadał środków ochrony indywidualnej wymienionych w ust. 1. Sytuacja taka będzie traktowana jako niewykonywanie umowy z winy Zleceniobiorcy, za co Zleceniobiorca zapłaci karę umową w wysokości ... zł za każdą godzinę niewykonywania umowy.

Podstawa prawna:

- art. 207, 304 KP.